

СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

A MODERN VIEW OF DEVELOPMENT OF DISTANCE LEARNING PERSPECTIVES IN HIGHER EDUCATION

Наливайко Л.Р.,

*доктор юридичних наук,
Заслужений юрист України,
проректор*

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

<https://orcid.org/0000-0002-7696-4223>

Марценюк Л.В.,

доктор економічних наук,

доцент, професор кафедри економіки та менеджменту

*(Дніпровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В.
Лазаряна)*

<https://orcid.org/0000-0003-4121-8826>,

Researcher ID: N-3917-2019

Анотація: Стаття присвячена визначенню основних аспектів організації дистанційної форми навчання. Стрімка діджиталізація, економічні, політичні й соціальні зміни, які відбуваються в Україні, зумовлюють необхідність реформування системи освіти. Перш за все, це стосується задоволення освітніх потреб громадян протягом всього життя, забезпечення доступу до освітньої та професійної підготовки всіх, хто має необхідні здібності й адекватну підготовку. Найбільш ефективному рішенню вищезазначених проблем сприяє дистанційне навчання.

В статті проаналізовано сутність та методи організації дистанційного навчання, розкрито особливості застосування електронних платформ для організації такої форми навчання у різних країнах світу.

Наведено результати соціологічного моніторингу думки здобувачів освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ щодо організації навчального процесу та впровадження дистанційного навчання. Виявлено, що в цілому студенти задоволені якістю організації дистанційної форми навчання. Визначено позитивні характеристики дистанційного навчання, а саме: екстериторіальність; економія на транспортних витратах; інтерес сучасної молоді до використання інформаційних засобів у повсякденному житті; збільшення кількості студентів; простота та доступність навчання; зручна система консультацій; демократичні відносини між учнем та викладачем; зручність для організацій у навчанні своїх працівників, не перериваючи їх регулярну роботу; низький рівень оплати за дистанційну освіту порівняно з традиційним; індивідуальний темп навчання; новий статус викладача. До негативних рис онлайн освіти автор відносить проблеми: аутентифікації користувачів під час перевірки знань, розрахунку методичного навантаження викладача та авторського права навчальних матеріалів; високу трудомісткість розробки якісного освітнього змісту та високу вартість обладнання для дистанційного навчання; необхідність надання користувачам персонального комп'ютера та доступу до мережі Інтернет; необхідність пошуку та застосування дієвих механізмів мотивації здобувачів освіти.

Ключові слова: дистанційне навчання, дистанційна освіта, Moodle, тьюторіал, навчання впродовж життя, переваги та недоліки дистанційної освіти

Summary: The article is devoted to identify the main aspects of the organization of the distance form of education. The rapid digitalization, economic, political and social changes that are taking place in Ukraine, predetermine the

need to accelerate the reform of the education system. First of all, this concerns the satisfaction of the educational needs of citizens throughout their life, ensuring access to educational and vocational training for all who have the necessary abilities and adequate training. Distance learning contributes to the most effective solution to these problems. The article analyzes the historical stages, the essence and methods of organizing distance learning, reveals the features of the use of electronic platforms for organizing distance learning in different countries of the world.

The results of sociological monitoring of students of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs regarding distance learning are presented. The transition of Ukrainian universities to distance learning is an opportunity to make Ukrainian education more competitive. It is distance education that gives students access to non-traditional sources of information and increases the efficiency of independent work.

The author determines that among the positive characteristics of distance learning: extraterritoriality; savings on transport costs; the interest of modern youth in the use of modern information tools in everyday life; increasing the number of students; simplicity and availability of training; convenient consulting system; democratic relations between student and teacher; convenience for organizations in training their employees without interrupting their regular work; low level of payment for distance education compared to traditional; individual learning pace; new teacher status.

The author shows that the negative characteristics of online education include: the problem of user authentication when testing knowledge; the problem of calculating the methodological load of the teacher; problems with copyright in the application of educational materials; training of specialists in the field of distance education; high labor intensity of developing high-quality educational content; high cost of equipment for distance learning; the need to provide users with a personal computer and access to the Internet; organization of student motivation.

Keywords: distance learning, distance education, Moodle, tutorials, lifelong learning, advantages and disadvantages of distance education

Вступ. Коронавірусна хвороба COVID-19 була офіційно визнана пандемією Всесвітньою організацією охорони здоров'я 11 березня 2020 р. Постановою Кабміну України № 215 від 11 березня 2020 року на всій території України введено карантин [1], внаслідок чого навчальні заклади перейшли на дистанційне навчання.

Згідно із ст.9 Закону України «Про освіту», дистанційна є однією з форм здобуття освіти [2]. Дистанційне навчання дає змогу отримати освіту широкому колу людей, які мають певні обмеження для очного навчання [3].

Постановка завдання. Нормативно-правове підґрунтя дистанційного навчання в Україні забезпечує низка державних документів: Закон України «Про вищу освіту»; Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні, затверджена Постановою МОН України від 20. 12. 2000 р.; «Положення про дистанційне навчання» від 25. 04. 2013 р. № 466 (із змінами); Закон України «Про Національну програму інформатизації» та інші.

Національна Стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року серед основних напрямів її реалізації визначає необхідність: урегулювання питань організації здобуття освіти за дистанційною формою навчання; створення регіональних центрів та системи дистанційного навчання тощо. З огляду на значущість подальшого розвитку дистанційної форми навчання, Національна академія педагогічних наук України визначила «дистанційне навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців (за галузями) та дуальну вищу освіту» на рівні актуальних проблем у межах пріоритетних напрямів наукових досліджень до 2022 р.

Дистанційно в Україні можуть навчатися громадяни, які мають середню, професійну, вищу освіту, а також ті, що мають можливість виконувати дистанційно необхідні завдання за допомогою освітніх технологій.

Відповідно до положень Концепції розвитку освіти України до 2025 року нагальним завданням якісної освіти є переорієнтація системи освіти на ефективну систему, здатну продукувати індивідів для забезпечення прискореного економічного зростання і культурного розвитку країни, свідомих, суспільно активних фахівців, конкурентоспроможних на європейському і світових ринках праці [4].

Всебічна цифровізація, економічні, політичні й соціальні зміни, які відбуваються в Україні, зумовлюють необхідність реформування системи освіти. Перш за все, це стосується задоволення освітніх потреб громадян протягом всього життя, забезпечення доступу до освітньої та професійної підготовки всіх, хто має необхідні здібності й адекватну підготовку.

Найбільш ефективному рішенню вищезазначених проблем сприяє дистанційне навчання. Тому законодавчим етапом адаптації освіти до сучасних умов є впровадження дистанційної форми навчання в освітній процес.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Дистанційна освіта – це відкрита система навчання, що дає свободу вибору місця, часу та темпу навчання, завдяки Інтернету, який охоплює широкі шари суспільства та стає важливим фактором його розвитку. Дистанційне навчання надає студентам можливість цілодобового доступу до навчальних матеріалів, постійну підтримку й консультації

викладачів та методистів, відеолекції в режимі онлайн, віртуальні тренажери та інші технологічні рішення для забезпечення ефективного процесу навчання [5].

Сьогодні дистанційне навчання в Україні може повноцінно розвиватися тільки за наявності: нормативно-правової бази; навчальних закладів; контингенту студентів; кваліфікованих викладачів; навчальних програм і курсів; відповідної матеріально-технічної бази; розробки критеріїв якості тощо [6]. Основний принцип дистанційного навчання – це самостійне освоєння певного масиву знань і навичок за обраним курсом при використанні певних інформаційних технологій [7].

Експериментально підтверджено, що якість і структура навчальних курсів, так само як і якість викладання при дистанційному навчанні, часто набагато краща, ніж при традиційних формах навчання. Інтерактивні можливості програм і систем доставки інформації, що використовуються в системі дистанційного навчання, дозволяють налагодити зворотний зв'язок, забезпечити діалог і постійну підтримку, які неможливі в більшості традиційних систем навчання [8]. Якість дистанційної освіти не поступається якості очної форми навчання, оскільки передбачається введення спеціалізованого контролю якості дистанційної освіти на відповідність її освітнім стандартам [16].

Дистанційне навчання – це поетапний процес організації системи професійної підготовки фахівців, який включає такі компоненти, як: цілі і принципи впровадження, зміст і методи навчання, форми і засоби навчання, при можливості реалізації взаємозв'язку студента і викладача [9]. Характерними рисами дистанційного навчання є [10]: інтерактивність навчання; гнучкий графік; модульний принцип; індивідуалізація навчання; економічність; інформаційна забезпеченість; паралельність (воно здійснюється одночасно з професійною діяльністю або з навчанням за іншим напрямом підготовки) [11].

Тьюторіал – одна з основних компонент дистанційної форми навчання. Тьютор, закріплений за групою студентів, поєднує в собі якості викладача, консультанта і менеджера навчального процесу. Він проводить тьюторіали, перевіряє поточні контрольні завдання, оцінює їх, консультує студентів, керує форумом у мережі Інтернет [12]. На сучасному етапі головна роль викладача [13] – це створення навчального середовища, він повинен бути «практиком дисципліни», тобто дослідником та розробником дисципліни та очолювати навчання студентів. В ході організації дистанційної форми здобуття освіти педагог виконує чотири ролі тьютора [14]: *майстер у студії* (спостерігає за творчою діяльністю студентів); *адміністратор* (адмініструє мережу); *консьєрж* (поставляє студентам ресурси або створює можливості для навчання); *куратор* (формує простір, в якому можуть бути створені і досліджені знання). Під час дистанційного навчання студенти стикаються з великою кількістю фрагментарного навчального контенту. При цьому важливим є розумне впорядкування навчальних об'єктів. Авторами у роботі [15] розроблено багатовимірну структуру, яка генерує персоналізовані шляхи навчання.

Характеристики дистанційного навчання зарубіжних науковців тотожні до вітчизняних. Так, у науковій статті Деллінга ще у 1987 році було визначено, що дистанційна освіта є плановою систематичною діяльністю, що включає вибір, дидактичну підготовку та подання навчальних матеріалів, а також нагляд і підтримку студентів, які досягаються шляхом подолання фізичної відстані між студентом і викладачем за допомогою принаймні одного технічного телекомунікаційного засобу [17]. Дистанційною освітою є навчальний процес, в якому значна частина викладання ведеться кимось віддаленим у просторі та/або часі від учнів [18; 19]. Дистанційна освіта – метод навчання, в якому учень фізично відокремлений від вчителя [20].

Науковці у роботі виділяють дві форми дистанційного навчання: кореспондентську та телекомунікаційну. У процесі кореспондентської форми студент фізично відокремлений від викладача; він розділений у часі з викладачем. Телекомунікаційна форма передбачає заняття з невеликими групами студентів, які знаходяться у різних місцях, об'єднаних у мережу в режимі реального часу [21].

Основні елементи, які складають дистанційну освіту: постійне віддалення вчителя та учня; центральна участь формальної організації; використання телекомунікаційних технологій; забезпечення двостороннього зв'язку [22]. В процесі дистанційної освіти учень постійно знаходиться в центрі уваги [23], при цьому інтерактивні телекомунікаційні системи активно використовуються для підключення учнів, ресурсів та інструкторів [24]. Дистанційна освіта звільняє студента від необхідності поїздки в «постійне місце, у певний час, щоб зустрітися з фіксованою особою для навчання як результат технологічного поділу на вчителя і учня» [25].

Враховуючи стрімкий розвиток дистанційних технологій, вважаємо, що тема статті є доволі актуальною. **Метою статті** є аналіз сучасного стану впровадження дистанційної освіти в Україні та за кордоном, вивчення особливостей, переваг, труднощів та перспектив дистанційної форми навчання для системи вищої освіти України в сучасних умовах.

Результати дослідження. Головною передумовою входження України до єдиного Європейського освітнього простору є впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу, яка пе-

редбачає посилення ролі самостійної роботи студентів. Найбільш ефективному розв'язанню зазначених проблем сприяє дистанційне навчання [26].

Однією з найновіших форм дистанційного навчання, яка активно розвивається у світовій освіті, є масові відкриті онлайн-курси МООС (з англ. Massive open online course) – це інтернет-курси з великомасштабною інтерактивною участю та відкритим доступом [27]. Основним контингентом таких курсів, розміщених на спеціалізованих сайтах, є студенти різних попередніх рівнів підготовки – і новачки, і досвідчені фахівці. Сучасними тенденціями використання МООС є [28]: співпраця провайдерів з провідними університетами світу, удосконалення онлайн-курсів, орієнтація на монетизацію та отримання прибутку: якщо перші МООС були безкоштовними, то тепер є й платні курси. Найбільш популярними провайдерами онлайн-освіти у світі є: Coursera (37 мільйонів учнів), edX (18 мільйонів учнів), XuetangX (14 мільйонів учнів), Udacity (10 мільйонів учнів), FutureLearn (8,7 мільйонів учнів) [29].

Дистанційна освіта стає дедалі актуальнішою. Кількість тих, хто здобуде вищу освіту в системі дистанційної освіти, за прогнозами, у 2023 р. становитиме 120 млн осіб [30]. На теперішній час розвиток дистанційних університетів – одна з можливостей отримати освіту. Open University (Великобританія) – більше 2 мільйонів осіб із 157 країн світу отримали диплом; Fern University (Німеччина) – зараз навчається майже 100 тисяч студентів; University of the People (США) – навчаються близько 20 тисяч студентів з майже 200 країн світу [31].

Дистанційна освіта популярна у багатьох країнах. Так, в Китаї дистанційна освіта розрахована на осіб будь-якого віку та соціального статусу, в процесі навчання використовуються нетрадиційні методи навчання (радіо, телефон, телевізійні навчальні класи, Інтернет, онлайн-дискусії тощо) [32]. У дослідженні китайських вчених [44] визначено взаємозв'язок між сприйняттям розладів дистанційного навчання та психологічними переживаннями у студентів Бангладешських коледжів. Студенти виявили високий рівень психологічної тривожності через запровадження дистанційної освіти внаслідок COVID-19. Результати дослідження підтвердили гіпотезу, що більшість студентів мали страх перед академічними закладами щодо втрати року навчання внаслідок неналежного засвоєння навчальних матеріалів та непроходження підсумкових тестів.

Професори з Техаського університету оцінили фактори, що впливають на тривожність студентів [45]. Серед негативних вражень від дистанційного навчання студенти визначили наступні: складна процедура зарахування; відсутність стійкого доступу до мережі Інтернет; вища вартість навчання засобами електронного навчання, ніж фізичне навчання в аудиторії; запитання підсумкового тесту не дали можливості проявити творчість; велике напруження внаслідок невідомості щодо позитивної здачі підсумкового тесту; загальна нервозність та втома.

Особливості дистанційного навчання в Німеччині визначені Законом 1976 року «Про захист дистанційної освіти». З метою забезпечення якості та прозорості системи дистанційної освіти створено спеціальний державний орган для перевірки та контролю дистанційної освіти – Державне центральне управління дистанційної освіти [33]. У німецькій системі дистанційної освіти можна виділити три окремих напрями: віддалене навчання (передбачає навчання за вузьким напрямом освіти з метою отримання нових чи удосконалення набутих раніше знань), субакадемічне дистанційне навчання (пропонує дорослим удосконалення раніше здобутого рівня освіти) та академічне дистанційне навчання (передбачає здобуття вищої освіти рівня бакалавра або магістра) [34]. Велика увага приділяється питанням супроводу здобувача освіти впродовж всього періоду навчання [35].

Американські вчені підкреслюють, що дистанційна освіта передбачає двостороннє спілкування між викладачами та студентами, що відбувається не суміжно [36]. З розвитком технологій в освіті зросла потреба в засобах дистанційної освіти, підкреслюють вчені з Туреччини [37]. Турецькі дослідники вважають, що системи дистанційної освіти мають гнучкі структури, завдяки чому студенти можуть обирати широкий вибір віддалених освітніх середовищ, які найкраще підходять під їхні стилі навчання [46]. У роботі [38] проведено ґрунтовне дослідження стосовно існуючих платформ дистанційної освіти на Кіпрі та в Турції. Серед них: ATutor, Moodle, WebCT (Blackboard), Claroline, Adobe Connect, Perculus, AkademikLMS, Angel, Sakai та ін. [39].

Moodle [40] – це найпопулярніший безкоштовний програмний пакет із відкритим кодом [40]. Вчені з Португалії [41] проаналізували використання основних інструментів, що доступні на платформі Moodle, в Університеті міста Авейру. Анкетування студентів дало змогу визначити, що найбільш часто вони зверталися до рубрик: «Завантажити матеріали», «Новини», «Виконати завдання», «Тексти» та «Слайди». Ці результати сумісні з гіпотезою, що платформа Moodle використовується переважно як сховище матеріалів та інформації.

Науковці з Румунії [42] провели аналіз використання системи дистанційного навчання у провідних ЗВО Румунії та виявили переваги та недоліки цієї форми навчання. Головним недоліком, вважають автори, є низький рівень знань серед студентів у сфері ІТ-технологій.

Вчені з Індії [43] дослідили переваги моделі навчання Фельдера-Сільвермана (FSLSM). Цей підхід передбачає визначення стилів навчання студентів для адаптації системи під їх потреби. За певний період часу фіксуються три параметри: тип файлів, до яких звертається користувач; час, витрачений на просмотр файлів; кількість разів доступу до певного файлу. Після цього навчальні матеріали та інтерфейс зміняться відповідно до стилю навчання студента.

Заслужують на увагу дослідження науковців з Японії, які у роботі [47] проаналізували звернення упродовж двох навчальних років 20 тисяч студентів до одного з курсів в середовище Moodle. Вони розподілили користувачів на групи різної тривалості вивчення курсу та проаналізували залежність від цього результатів підсумкового тесту. Науковці виявили частини курсу, на які користувачі звертали менше всього часу та рекомендували видалити їх, як несуттєві. Інші японські вчені [51] розробили тести, які дозволять визначити попередні знання студента та автоматично приховати ті модулі, що користувач вже знає і перенаправить його на вивчення нового матеріалу.

Науковці з Марокко, зауважують, що завдання сучасних систем онлайн-навчання полягає у забезпеченні ефективного доступу до контенту, який повинен відповідати очікуванням учнів. У більшості цих систем подані матеріали неоднорідні з точки зору інтелектуальних здібностей учнів, темпу їхнього навчання, уподобань тощо. Автори розробили систему, яка може генерувати навчальні шляхи, що адаптовані відповідно до профілю учня [48].

В процесі використання систем електронного навчання слід застосовувати відповідні методи безпеки. Передача даних між системою та адміністраторами або операторами повинна здійснюватися на зашифрованих каналах SSL через веб-інтерфейс адміністрування. Науковці з Румунії [49] розглянули важливі аспекти безпеки системи із відкритим кодом – Moodle. Є багато важливих елементів, які необхідно враховувати: аутентифікація, контроль доступу, цілісність даних, захист вмісту, конфіденційність тощо.

Дистанційна освіта – одна з кількох ініціатив соціального дистанціювання, яку араби, незважаючи на їх глибоко укорінену соціальну близькість, вітають, пишуть науковці з Саудівської Аравії [50]. Вони провели ґрунтовне дослідження та виявили некомпетентність педагогів та психологічну неготовність учнів брати участь у дистанційній формі навчання.

Науковцями з Кіпру та Турції [52] проведено дослідження щодо визначення ефективності впровадження Moodle у навчальному середовищі. В опитуванні взяли участь 120 добровольців із Близькосхідного університету, які отримали освіту за допомогою дистанційного навчання. Виявилось, що студенти мали доступ до інформації в будь-який час, тому більшість з них заявила, що система дистанційного навчання є найкращою альтернативою отримання освіти. Науковці у роботі [53] теж провели опитування студентів стосовно задоволеності дистанційною освітою. 65 % респондентів позитивно охарактеризували дистанційну систему навчання, при цьому 70 % з них пройшли дистанційне навчання за допомогою власного мобільного телефону.

У дослідженні іншого вченого під назвою «Рівень задоволеності студентів комп'ютерною системою дистанційної освіти (Moodle)», емпірично було виявлено, що для студентів ефективні курси, які проводяться через дистанційну освіту та вони задоволені такою формою навчання [54].

Отже, маємо достатньо позитивних прикладів впровадження дистанційної форми навчання в провідних країнах світу. Україна теж підхопила загальносвітовий тренд використання дистанційної освіти. Так, в Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ впродовж загальнонаціонального карантину було організовано дистанційне навчання. Матеріали всіх дисциплін, що виклалися до карантину при організації традиційної форми навчання, були доступні студентам під час онлайн навчання на платформі Moodle.

Після закінчення навчального року науковою лабораторією соціологічного моніторингу влітку 2020 року було проведено соціологічне дослідження думки здобувачів освіти університету щодо організації навчального процесу та впровадження дистанційного навчання.

Дослідження здійснювалося методом анкетного опитування за допомогою гугл-форми. Анкета складалася з 12 запитань, з них: 7 закритого типу, 3 напівзакриті та 2 відкритих. Усього в опитуванні взяло участь 1240 осіб з числа курсантів факультетів підготовки фахівців для підрозділів: кримінальної поліції, превентивної діяльності, стратегічних розслідувань; органів досудового розслідування, а також здобувачі вищої освіти юридичного факультету та факультету соціально-психологічної освіти та управління.

Виявилось, що відносно способу викладання предмету викладачем опитані віддають перевагу *усній лекції в аудиторії* як більш доступному інструменту для сприйняття та засвоєння – 39,5% респондентів, найменше прихильників аудіозапису лекції (прослуховування за допомогою мультимедійних пристроїв) – лише 6,2%. Стосовно спілкування з викладачем під час онлайн-лекції 57,3% опитаних вказали, що найбільш зручно для них спілкування проводити *за допомогою загального чату*.

Здавати тестові завдання, реферати та курсові роботи в *електронному вигляді* виявилось зручним для 93,6% опитаних.

Більшим попитом у порівнянні з періодом, коли відбувалося традиційне навчання, стала користуватися *електронна бібліотека*. 55,2% опитаних користувалися нею кілька разів на тиждень, 26,2% – 1-2 рази на місяць та 18,6% не користувалися електронною бібліотекою зовсім. При цьому 74,0% опитаних відповіли, що на їхню думку, інформації для дистанційного навчання на сайті університету достатньо.

Серед труднощів на початку дистанційного навчання у респондентів переважали проблеми технічного характеру – 66,0% та збільшення кількості письмових робіт – 24,8%.

Більшість опитаних (68,7%) відповіли, що хотіли б продовжити навчання дистанційно. Основні пропозиції, які надійшли від здобувачів освіти, це: подальше удосконалення сайту, встановлення постійного зворотнього зв'язку з викладачами, збільшення кількості практичного матеріалу, зменшення кількості письмових робіт.

В цьому контексті серед перспектив розвитку дистанційного навчання в Україні можна виділити наступні: оновлення програмно-технічного забезпечення та матеріальної бази ЗВО для впровадження новітніх технологій у вищій освіті; забезпечення ЗВО України доступом до мережі Інтернет; організація співпраці розробників програмних продуктів для дистанційного навчання, методистів дистанційної освіти і викладачів ЗВО для напрацювання стратегій застосування нових інформаційних технологій; розробка і поширення платформ з інтуїтивним програмним інтерфейсом.

Висновки. Перехід українських університетів на дистанційне навчання – це виклик, який приносить освітянському середовищу різного роду проблеми, але в той же час це і можливість зробити українську освіту більш конкурентоспроможною та якісною. Саме дистанційна освіта відкриває студентам доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищує ефективність самостійної роботи. Впровадження дистанційних технологій у навчальний процес спрямоване на формування комунікативних та інформаційних компетенцій, а також здатності до самоосвіти.

Серед позитивних характеристик дистанційного навчання визначимо такі: екстериторіальність; економія на транспортних витратах; зацікавленість молоді користуванням сучасними інформаційними засобами; збільшення числа учнів; доступність навчання; зручна система консультування; демократичні стосунки між студентом та викладачем; зручність для компаній та організацій у навчанні своїх співробітників без відриву від постійної роботи; індивідуальний темп навчання; новий статус викладача.

До негативних характеристик онлайн освіти можна віднести наступні проблеми: аутентифікації користувача під час перевірки знань; розрахунку методичного навантаження викладача; визначення авторського права навчальних матеріалів; висока трудомісткість розробки якісного навчального контенту, інтерактивної мультимедійної взаємодії, різнорівневих тестів; необхідність забезпечення користувачів персональним комп'ютером та доступом до мережі Інтернет.

Динаміка розвитку дистанційного навчання в Україні залежить, з одного боку, від здатності системи вищої освіти запропонувати конкурентні професійні знання та ефективний механізм їхньої ретрансляції за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, а з іншого – від індивідуальної готовності здобувачів вищої освіти використати потенціал дистанційної форми навчання для отримання професійних знань, а також від готовності роботодавців безпосередньо та суспільства в цілому визнати еквівалентність отриманих знань, умінь та навичок тим компетентностям, які можуть бути сформовані в межах традиційних форм навчання.

Фокусом уваги подальших досліджень може стати вирішення проблеми захисту прав на інтелектуальну власність викладача – розробника дистанційного курсу, а також проведення моніторингу щодо оцінювання рівня підготовленості випускників дистанційної освіти серед роботодавців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дистанційна освіта/Міністерство освіти і науки України. https://osvita.ua/legislation/Dist_osv/
2. Закон України «Про освіту». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: HYPERLINK «<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>» \ «Text» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Триндаде А.Р. Информационные и коммуникационные технологии и развитие человеческих ресурсов / А.Р. Триндаде // Дистанционное образование, 2000, № 2. С. 5–9.
4. Концепція розвитку освіти в Україні на період 2015–2025 років [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/doc/files/news/435/43501/project_30102014.doc (2014).
5. Штихно Л.В. Дистанційне навчання як перспективний напрям розвитку сучасної освіти. «Young Scientist», № 6 (33), 2016. С. 489-493.

6. Татарчук Г. М. Институционализация дистанционного обучения: социологический аспект / Г. М. Татарчук // Образование, 2000, № 1. С. 63–72.
7. Гозман Л. Я. Дистанционное обучение на пороге XXI века / Гозман Л. Я., Шестопал Е. Б. – Ростов-н/Д.: Мысль, 1999. 368 с.
8. Ибрагимов. И.М. Информационные технологии и средства дистанционного обучения: учеб. пособие для студ. вузов. / И.М. Ибрагимов – М.: Академия, 2005. 336 с.
9. Полат Е.С. Дистанционное обучение: учеб. пособие / под ред. Е.С.Полат. – М.: Гуманит. изд. Центр ВЛАДОС, 1998. – 192 с.
10. І. Адамова, Т. Головачук. дистанційне навчання: сучасний погляд на переваги та проблеми. Витоки педагогічної майстерності, 2012. №10. С. 3-6.
11. Про дистанційну освіту в університетах в умовах карантину. https://zn.ua/img/article/3650/88_main-v1591071115.jpg
12. Губанова А.О. Методика проведення навчальних занять з фізики у формі тьюторіала / А.О. Губанова // Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. Вип. 9. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Вінниченка, 2016. С. 100–107.
13. Stephen Downes. Knowledge, Education, and the Role of Teachers [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://halfanhour.blogspot.com/2017/08/knowledgeeducation-and-role-of-teachers.html>
14. Marcus O'Donnell. Disruptive Innovations, Blended Learning and Convergent Journalism. MAY 1, 2014 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://thecreativecurriculum.com/2014/05/disruptive-innovations-blended-learning-andconvergent-journalism/>
15. Daqian Shi, Ting Wang, Hao Xing, Hao Xu. A learning path recommendation model based on a multidimensional knowledge graph framework for e-learning. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S095070512030085X>
16. Кудрявцева С.П. Міжнародна інформація : навчальний посібник / С.П. Кудрявцева, В.В. Колос. – К. : Видавничий дім «Слово», 2005, 400 с.
17. Delling, R.M. (1987): Towards a theory of distance education. ICDE Bulletin 13, pp.21-25.
18. Perraton, H. (1988). A theory for distance education. In D. Sewart, D. Keegan, & B. Holmberg (Eds.), Distance education: International perspectives. New York: Routledge, pp. 34-45.
19. Guttman, C. Education in and for the formation Society. UNESCO Publications for the World Summit on the Information Society. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001355/135_528e.pdf
20. Rumble, G. (1989). On defining distance education. The American Journal of Distance Education, №3 (2), pp.8-21.
21. Barker, B. O., Frisbie, A. G., & Patrick, K. R. (1989). Broadening the definition of distance education in light of the new telecommunications technologies. The American Journal of Distance Education, №3 (1), pp.20-29.
22. Keegan, D. (1988). Theories of distance education: Introduction. In D. Sewart, D. Keegan, & B. Holmberg (Eds.), Distance education: International perspectives. New York: Routledge, pp. 63-67.
23. Boyd, G. (1993). A theory of distance education for the cyberspace era. In D.Keegan (Ed.), Theoretical principles of distance education, London: Routledge, pp.234-253.
24. Schlosser, L.A.; Simonson, M.R.; Hudgins, T.L. Distance education: definitions and glossary of terms, Third edition. Charlotte, N.C.: IAP -Information Age Pub., 2010, p.1.
25. Keegan D. Distance education technology for the new millennium : Compressed video teaching. // ZIFF Papiere. Hagen, Germany: Institute for Research into Distance Education (Eric Document Reproduction Service No. ED 389 931), 1995.
26. Вишнівський В. В. Організація дистанційного навчання. Створення електронних навчальних курсів та електронних тестів: навч. посібник / В. В. Вишнівський, М. П. Гніденко, Г. І. Гайдур, О. О. Ільїн. – Київ: ДУТ, 2014, 140 с.
27. Пріоритетні напрями наукових досліджень НАПН України на 2018–2022 рр. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://naps.gov.ua/ua/press/announcements/1315/>
28. S. Dhawal. By the numbers: MOOCs in 2018 [Електронний ресурс]. <https://www.classcentral.com/report/mooc-stats-2018/>
29. Victoria Pinchuk Foundation The 6th Roundtable on Charity. [Електронний ресурс]. <https://pinchukfund.org/ru/projects/11/events/9150/>
30. Татарчук Г.М. Институционализация дистанционного обучения: социологический аспект / Г.М. Татарчук // Образование, 2000, № 1. С. 63-72.
31. О.Г.Романовський, О.В.Квасник, В.М.Мороз, Н.В.Підбуцька, С.М.Резнік, А.І.Черкашин, В.В.Шаполова. Фактори розвитку та напрями вдосконалення дистанційної форми навчання в системі вищої освіти України. Інформаційні технології і засоби навчання, 2019, Том 74, №6. С. 20-42.
32. Пей Чжиюн. Становлення та розвиток вищої дистанційної освіти Китаю. Матеріали І всеукраїнської науково-практичної конференції «Дистанційна освіта: реалії та перспективи» (12 грудня, 2018р., м.Харків)/ Харків: ХНПУ імені Г.С.Сковороди, 2018., 69 с.

33. Ratge befür fernunter richtund fernstudium. – Köln: Staatliche Zentralstelle für Fernunterricht (ZFU), 2018., № 4. 184 p.
34. Amtliches Mitteilungsblatt. Köln, 2017, № 45. 88 p.
35. Боярська-Хоменко А.В. Дистанційне навчання як складова системи безперервної освіти Німеччини. Матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції «Дистанційна освіта: реалії та перспективи» (12 грудня, 2018 р., м. Харків)/ Харків: ХНПУ імені Г.С.Сковороди, 2018., 69 с. С. 9-12.
36. Schlosser, C., A., Anderson, M., L., (1994). Distance Education: Review of the Literature, 8.
37. С. Ç. Aydın, S. Biroğul, 2008. E- Öğrenmede Açık Kaynak Kodlu Öğretim Yönetim Sistemleri ve Moodle, Bilişim Teknolojileri Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 2.
38. Mümine Kaya. Distance education systems used in universities of Turkey and Northern Cyprus. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 31 (2012), pp. 676-680.
39. Cheung, K. S., 2006. A Comparison Of WebCT, Blackboard And Moodle For The Teaching And Learning Of Continuing Education Courses, International Conference On ICT In Teaching And Learning, Enhancing Learning Through Technology, pp. 219-228.
40. Nozawa, K., 2011. To Moodle or Not To Moodle: Can It Be an Ideal e-Learning Environment? *Ritsumeikan University Journal of Policy Science, Bulletin of Universities and Institutes*, pp. 289-312.
41. Carolina Costaa, Helena Alvelosa, Leonor Teixeira. The use of Moodle e-learning platform: a study in a Portuguese University. *CENTERIS 2012 - Conference on ENTERprise Information Systems. Procedia Technology*, 5 (2012), pp. 334 – 343. doi: 10.1016/j.protcy.2012.09.037
42. Florica Paragină, Silviu Paragină, Alexandru Jipa, Tom Savu, Andrei Dumitrescu. The benefits of using MOODLE in teacher training in Romania. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 15 (2011), pp. 1135–1139. doi:10.1016/j.sbspro.2011.03.252
43. Sucheta V. Kolekar, Radhika M. Pai, Manohara Pai M.M. Adaptive User Interface for Moodle based E-learning System using Learning Styles. *Procedia Computer Science*, 135 (2018), pp. 606–615. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>
44. N. Hasan, Y. Bao, Impact of «e-Learning Crack-up» Perception on Psychological Distress among College Students During COVID-19 pandemic: A mediating Role of «Fear of Academic Year Loss», *Children and Youth Services Review* (2020), doi: <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105355>
- Wu, J.-H., Tennyson, R. D., & Hsia, T.-L. (2010). A study of student satisfaction in a blended e-learning system environment. *Computers & Education*, 55(1), pp. 155-164.
46. Akdemir, O. & Koszalka, T.A. (2008). Investigating the relationships among instructional strategies and learning styles in online environments. *Computers & Education*, 50 (4), pp. 1451-1461. Elsevier Ltd. Retrieved August 31, 2020 from <https://www.learntechlib.org/p/67213/>.
47. Hiroshi Ueda, Motonori Nakamura Data Analysis for Evaluation and Improvement of «Cyberethics» Moodle Online Courses. Conference on Knowledge Based and Intelligent Information and Engineering Systems, KES2017, 6-8 September 2017, Marseille, France. *Procedia Computer Science*, 112 (2017), pp. 2345-2353.
48. Mohamed Boussakssoua, Bader Hssinab, Mohammed Erritali. Towards an Adaptive E-learning System Based on Q-Learning Algorithm. *Procedia Computer Science*, 170 (2020), pp. 1198–1203. <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/> Defta (Ciobanu) Costinela – Luminita. Information security in E-learning Platforms. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 15 (2011), pp. 2689–2693.
49. Al Lily AE, Ismail AF, Abunasser FM, Alhajhoj Alqahtani RH, Distance education as a response to pandemics: Coronavirus and Arab culture, *Technology in Society*, (2020), doi: <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2020.101317>
50. Hiroshi Ueda, Masako Furukawa, Kazutsuna Yamaji, Motonori Nakamura. SCORMAdaptiveQuiz: Implementation of Adaptive e-Learning for Moodle. 22nd International Conference on Knowledge-Based and Intelligent Information & Engineering Systems. *Procedia Computer Science*, 126 (2018), pp. 2261-2270.
51. Semih Caliskana, Hüseyin Bicena. Determining the perceptions of teacher candidates on the effectiveness of MOODLE used in flipped education. *Procedia Computer Science*, 102 (2016), pp. 654-658.
52. Semih Caliskan, Sibel Suzek, Deniz Ozcan. Determining student satisfaction in distance education courses. *Procedia Computer Science*, 120 (2017), pp. 529–538.
53. Yalman, M. (2013). Eğitim fakültesi öğrencilerinin bilgisayar destekli uzaktan eğitim sistemi (moodle) memnuniyet düzeyleri. *Electronic Turkish Studies*, 8(8).